

Truede børn og unge i Grønland

Af Ernst Jensen

Truede børn og unge – »risikogruppen« – er de børn og unge, der lever under forhold, som på den ene eller den anden måde truer deres muligheder for at udvikle sig til at blive, hvad vi kalder »gode og nyttige samfundsborgere«. Deres muligheder for at blive helstøbte og harmoniske mennesker er i fare. I stedet risikerer de at havne i en eller anden form for »afvigende« livsførelse og dermed udsætte sig for psykiske og fysiske skader af forskellig art, ligesom der opstår konflikter i forhold til fællesskabet.

Her i det internationale ungdomsår 1985 må det nok konstateres, at der er en betydelig gruppe af sådanne truede børn og unge i Grønland. Nogle mener endog, at deres antal er voksende. En statistisk bevisførelse for dette vil nok være vanskelig at fremlægge, og så vidt jeg ved findes den heller ikke. Definitionen på at høre til den truede gruppe er uklar.

De konkrete og synlige symptomer er tidlig kriminalitet: berigelsesforbrydelser og hærværk, tiltagende ligegyldighed overfor andres ejendom. De grovere symptomer er en tiltagende råhed i de

voldsforbrydelser, der er forekommet de senere år.

For de tidlige aldersgruppers vedkommende hører det med til symptomerne, at børn ses færdes på vejene på alle tider af døgnet, ofte uden at forældrene ved – eller tilsyneladende bekymrer sig om at vide – hvor de er.

Det var tidligere et naturligt og selvfølgelig led i den særlige grønlandske »frie« opdragelsesform, at børn i de små samfund ikke var bundet af hverken faste spisetider eller af nogen bestemt tid, hvor de skulle være inde om aftenen. Dette var praktisk og formentlig også hensigtsmæssigt i et samfund, hvor det enkelte menneske – og børnene fra de tidlige år allerede – trods denne frihed alligevel var bundet af en række normer med krav om hensyntagen til fællesskabet og krav om udvikling til selvstændighed, der var en forudsætning i det barske erhvervsliv.

Når børn nu til dags færdes på vejene uden opsyn i sene aften- og nattimer, så er det af andre årsager. Så er det ikke som led i – eller som konsekvens af – nogen opdragelsesform. Snarere er det

tegn på manglende opdragelsesmetode, mangel på omsorg og pasning. Der er tale om *forseømte* børn.

Blandt årsagerne til disse forhold tillægges spiritusmisbruget oftest den største betydning, og det er udenfor al tvivl, at drikkeriet er med i billedet i langt den overvejende del af den sociale nød i Grønland. Statistikken taler sit tydelige sprog i denne forbindelse: en overvældende del – ja næsten alle – voldsforbrydelser begås under indflydelse af alkohol. Langt de fleste berigelsesforbrydelser sker i beruselse, eller med det formål at skaffe spiritus eller penge til at købe den for. Men omend spiritussen har meget på sin samvittighed, så må man se i øjnene, at der også er andre, væsentlige årsager, der tæller med, når man konstaterer, at der er problemer med truede børn og unge i Grønland:

Der er opstået den noksom bekendte generationskløft, hvor forældre og bedsteforældre ofte står uforstående overfor unges adfærd, og tager afstand fra den.

Børnenes og de unges autoritetsopfattelse er ikke den samme, som den forældrene kendte fra *deres* barndom, og ofte ser man derfor, at forældrene er næsten uden indflydelse på de unges gøren og laden. Det er ikke ualmindeligt, at forældrene står rådvilde og opgivende overfor de forskellige problemer, der kan opstå med deres børn i skolen eller ude omkring. Deres ord har ikke længere nogen vægt for børnene, som nu og da kan give indtryk af helt at mangle »moralbegreber« – nogen fornemmelse af, hvad der er rigtigt eller forkert.

Det kan forekomme, at børn og

unge, der på et skolekontor eller i en kredsret må stå til ansvar for en eller anden forseelse, for eks. tyveri eller hærverk, tværtimod at vise angergivenhed tilsyneladende savner forståelse for, at det er noget forkert, de har gjort.

Men skolen har ikke længere de samme muligheder som før med hensyn til opdragerrollen. Der er mange årsager hertil: Den hyppige udskiftning af lærere, der vanskeliggør kontinuitet i det holdningsdannende arbejde, den store mangel på grønlandssprogede lærere, der medfører, at mange undervisningstimer må foregå på et sprog (dansk), som børnene ikke behersker. Men der er også – naturligt nok – en betydelig usikkerhed hos mange lærere overfor den opdragelsesmæssige side af arbejdet. Dels har en stor del af lærerkorpset idag selv været unge i en tid, hvor det »holdningsdannende« ansås for mindre væsentligt, dels har politiske forhold i de senere år medført, at mange lærere, vel især de danske, foretrak at »holde en lav profil« i denne sammenhæng.

Fra forskellig side har der i de senere år lydt røster om nødvendigheden af en forstærket indsats på det opdragelsesmæssige område. Den socialreformkommission, der i 1980 afgav betænkning, fastslår således, at der er udvist for megen blødsødenhed overfor de unge i de senere år, og i børneåret 1979 fastslog Jørgen Pjetturson i en artikel i Tidsskriftet Grønland, at begrebet opdragelse bør sættes i fokus igen og gøres til genstand for en debat i samfundet, en debat, som forældrene må inddrages i.

Det var i 1979/80, og der er vel ikke sket alverden siden da, men spørgsmålet

Der er meget at lappe på og rette op på. Billedet viser optakten til Ungdomstjenesten, hvor folk fra hele kysten var samlet af Erhvervsdirektoratet. Tusarliivik-foto.

uden indtægt i længere perioder – er et let bytte for fristelser. Hvis de så samtidig, som tidligere beskrevet, i deres opvækst ikke er bibragt nogen sikker fornemmelse for, hvad der er rigtigt eller forkert, ikke har nogen klar opfattelse af samfundets almindeligt accepterede normer, ja så vil de være »truede« på den måde, at de meget let kommer ud i kriminalitet, til skade for sig selv og andre.

For mange unge spiller det også en rolle, at boligforholdene er vanskelige. Der er for lidt plads hos forældrene, eller de nærer et naturligt ønske om at komme til at bo for sig selv. Det er imidlertid de fleste steder overordentlig svært for unge at skaffe et sted at bo. Der er ingen tvivl om, at de unges boligproblemer ofte spiller en stor rolle i

forbindelse med både ungdomskriminalitet og andre sociale vanskeligheder, og afhjælpning af boligmanglen bør have høj prioritet i bestræbelserne på at forbedre forholdene for de unge. Hvad gøres der så i øvrigt for at forebygge sociale skader og afhjælpe dem, når de er sket?

Den grønlandske kriminallov og retsplejelov er blevet kaldt verdens mest moderne og humane. Den bygger på ældgamle retstraditioner fra de eskimiske samfund og lægger vægt på ikke at straffe – begrebet straf er ukendt i den grønlandske kriminallov – men at *foranstalte*, at resocialisere – og her anvendes midler, der passer til den enkelte lovbyrders særlige personlighed og psyke.

Det er et system, der stiller meget store krav, ikke blot til de mennesker,

der har med retshåndhævelsen at gøre. De skal ikke alene have et grundigt kendskab til samfundets særlige traditioner og skikke, men også til den enkelte tiltaltes personlighed. Det er altid nemmere blot at slå op i taksten og se, hvad der er præcedens for at dømme i den enkelte sag, end at skulle finde en foranstaltning, der er afpasset til den enkelte lovbryder.

Det største problem er imidlertid, at *foranstaltningssystemet* ikke er tilstrækkeligt udbygget, og det har i øvrigt været et problem lige siden kriminalloven blev indført i 1954.

I 1985 er det 25 år siden at Udvalget for Samfundsforskning i Grønland indledte sit arbejde med at registrere, hvorledes kriminalloven havde fungeret i dens første år. I den betænkning, der udkom et par år efter, måtte man fastslå som en af lovens største svagheder, at det var for svært at finde egnede anbringelsessteder for de kriminelle, som blev dømt til anbringelse i »dertil egnet hjem« som led i en resocialisering. Det samme konstaterede man ved landsrådsforhandlingerne i 1960: »det er overordentlig vanskeligt at skaffe egnede anbringelsessteder hos private«.

Siden dengang er der sket en del. Anstalten for domfældte er udvidet, og der er opført ungdomspensioner i flere byer, hvor også kriminalforsorgen har ansat kvalificeret personale til at udføre de *foranstaltninger til tilsyn*, som kredsretterne ofte anvender.

Alligevel er det tankevækkende – og beklageligt – at man endnu i dag må konstatere, at foranstaltningssystemet ikke er udbygget tilstrækkeligt. Der er

langtfra muligheder nok for at finde egnede anbringelsessteder for de kriminelle, for hvem en dom til anbringelse i »dertil egnet hjem eller institution« er den bedste foranstaltning.

Resultatet er, at anklagemyndigheden ofte nedlægger påstand om bøde eller tilsyn under kriminalforsorgen i tilfælde, hvor der i virkeligheden er behov for mere indgribende foranstaltninger.

Dette *kan* i det lange løb svække retsbevidstheden og give befolkningen i almindelighed og de truede børn og unge i særdeleshed den opfattelse, at »der sker jo ikke noget alligevel ved at begå kriminalitet«.

Her i ungdomsåret er der grund til at rette opmærksomheden i højere grad mod de truede børn og unge i samfundet og måske søge nye veje til at komme dem til undsætning i tide. Der kan være grund til påny at pege på nødvendigheden af at debattere børneopdragelse i almindelighed og her skolens opdragende rolle i særdeleshed.

Dernæst må der satses kraftigere på den del af socialforsorgen, der har med det *forebyggende* arbejde for børn og unge at gøre. Det kan være ved ansættelse af socialrådgivere eller andre kvalificerede personer, der virkelig er i stand til at gå ind i en effektiv familievejledning og gennem et opsøgende arbejde komme truede børn og unge til undsætning *inden* skaden er sket.

Endvidere må der gøres en forstærket indsats for at kriminallovens intentioner om *foranstaltninger* og *resocialisering* kan føres ud i livet efter hensigten. Ellers må man nok risikere, at respekten for denne lov i befolkningens øjne svækkes, og –

hvad værre er: at alt for mange unge fortsætter en kriminel løbebane, som de måske kunne være bragt bort fra ved en tidligere og mere effektiv indsats.

Der må således ofres de nødvendige midler på etablering af et tilstrækkeligt

antal pædagogisk ledede institutioner til optagelse af unge lovbyggere, og der må gøres en forstærket indsats for at få uddannet flere kvalificerede grønlandere til at gå ind i dette forsorgsarbejde.

Der må søges nye veje til at komme de truede børn og unge til undsætning i tide. Foto: Anne Bang, Sermitsiaq.